

АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ДО РОБОТИ З БАТЬКАМИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті розглянуто питання впливу професійно зорієнтованих дисциплін на підготовку майбутнього вчителя початкових класів до роботи з батьками. Дисципліни "Педагогіка сімейного виховання", "Дозвілєва діяльність" навчального плану спеціальності "Початкове навчання" мають достатній потенціал у формуванні професійної готовності майбутнього педагога до роботи з батьками. Визначено, що професійна готовність студентів до роботи з батьками є важливою інтерактивною особистісною якістю.

Постановка наукової проблеми. Проблема професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів узагалі та до роботи з батьками зокрема в умовах докорінних змін суспільно-економічного життя стає надзвичайно актуальною. Очевидно, є низка суперечностей між суспільною потребою досконалого підвищення професійної підготовки вчителя, задекларованою гуманістичною парадигмою сучасної освіти та недостатньою реалізацією її в педагогічному процесі, неготовністю значного числа випускників педагогічних спеціальностей до роботи з батьками, недостатнім методичним забезпеченням учителя початкових класів в означеному напрямі роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення наукових джерел засвідчує, що в педагогічній теорії нагромаджено чималий доробок для вивчення питання професійної готовності вчителя взагалі та початкових класів зокрема. Це і питання педагогічної майстерності вчителя (І. Зязюн, Н. Кузьміна, В. Сластьонін, О. Сисоєва, Ю. Барабаш, Р. Позінкевич), теоретико-методичної підготовки вчителя до роботи зі школярами (Т. Байбара, Н. Бібік, О. Біда, І. Осадченко, М. Вашуленко, О. Савченко), формування готовності до професійної діяльності (М. Борейко, А. Бистрюкова, Л. Коржова, В. Сирота, Л. Мітіна). Однак питання формування професійної готовності майбутнього вчителя до роботи з батьками в початкових класах потребує глибшого вивчення.

Мета статті: виокремити із низки проблем професійної готовності вчителя початкових класів аспект готовності до роботи з батьками молодших школярів, висвітлити змістовий напрям підготовки студентів.

Виклад основного матеріалу і обґрунтування отриманих результатів. Професійно-педагогічну готовність майбутнього вчителя початкових класів до роботи з батьками ми розглядаємо у контексті впливу освітнього середовища на підготовку фахівця. Освітнє середовище – це цілісна система цінностей, зразків позитивного впливу на реалізацію поставленої студентами мети, завдання, основне джерело їх духовного та професійного розвитку [1: 71].

З огляду на те, що професійну підготовку вчителя ми розуміємо як систему взаємозв'язків "середовище-суб'єкт", зупинимо свою увагу на ролі окремих компонентів освітнього середовища у формуванні професійної готовності студентів до роботи з батьками молодших школярів.

Одним із найбільш значущих компонентів є змістовий, а його вираженням – навчальні дисципліни. Ми диференціювали навчальні дисципліни за ступенем та характером впливу, а саме:

- 1) дисципліни світоглядного спрямування;
- 2) дисципліни, що передбачають безпосередній вплив на формування системи професійних знань, умінь та навичок;
- 3) дисципліни, що опосередковано сприяють становленню професійно-педагогічної готовності студентів до роботи з батьками.

Теорією і практикою роботи ВНЗ доведено, що професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів забезпечується всіма циклами дисциплін, передбачених навчальними планами спеціальності "Початкове навчання".

За своїм змістом і спрямованістю вони відповідно впливають на формування готовності до роботи з батьками. Найбільш значущими аспектами впливу є: світоглядний – утвердження суспільно-значущих мотивів у роботі з батьками; професійно-педагогічний – забезпечення спеціальними знаннями та професійними вміннями.

З огляду на те, що зміст, структуру поняття "професійна готовність" вичерпно висвітлено у працях С. Чиж, І. Зязюна, Н. Кічук, А. Ліненко, І. Гури, Н. Тарасевич, С. Корнієнко, ми не зупиняємось на його понятійній характеристиці. Надалі послуговуємося компонентами, визначеними дослідниками: мотиваційним, змістовим, організаційно-процесуальним.

Оскільки змістовий компонент ми виділяємо провідним у контексті означеного нами напрямку дослідження, у статті зупинимось на аналізі найбільш насиченого вираження означеного компоненту – циклу педагогічних дисциплін.

Саме їх вивчення дозволяє майбутнім вчителям здобути не тільки теоретичні знання в галузі педагогіки, а й практичні навички організації навчально-виховного процесу, знання й вміння стосовно організації різноманітних форм взаємовідносин вчителя й батьків.

Багатоаспектні проблеми "школа – молодший школяр – сім'я" та питання формування готовності студентів до роботи з батьками молодших школярів допомагають вирішувати читання курсів "Дозвілєва діяльність молодших школярів" та "Педагогіка сімейного виховання", які зайняли чільне місце в навчальному плані спеціальності "Початкове навчання" (читається на II, III курсах).

При ознайомленні із змістом вищезазначених дисциплін ми намагаємося посилити можливості систематичного збагачення студентів спеціальними знаннями роботи з батьками, успішно вирішувати питання педагогічного управління практичною роботою молодших школярів, розкрити студентам багатоаспектність проблеми "школа – молодший школяр – сім'я", забезпечити формування навичок роботи з батьками.

Цикл лекцій і особливо практичних занять спрямований на вищезазначені моменти.

У ході читання лекцій ми прагнули донести до майбутніх учителів значущість сім'ї як осередку формування найвищих духовних і моральних цінностей, а отже і розвитку нації, зміцнення держави.

Акцентуємо і на тому, що батьки є найголовнішими спільниками педагогів у навчально-виховному процесі, в позаурочній роботі. Згадуємо мудрі слова В. Сухомлинського: "На моральному здоров'ї сім'ї будується педагогічна мудрість школи" [2: 260].

При вивченні курсу "Дозвіллова діяльність" чимале місце належить ознайомленню студентів із соціально-педагогічною концепцією екологічної освіти "Сім'я – дошкільна установа – школа – позашкільний та вищий навчальний заклади" [3], складовою якої є модель "Школа майбутніх батьків" (родинна педагогіка). Передбачалося обговорення таких проблем: "Сім'я – основне угруповання людського суспільства", "Соціальна роль батька, матері, родини у збереженні і формуванні сім'ї", "Матеріально-духовні цінності", "Добросусідство, дружба, товаришування", "Сімейні та родинні взаємини як основа розвитку відкритого спілкування між батьками і дітьми". Організація дозвілля з ціллю різнобічного розвитку особистості займає особливе місце. Важлива роль в організації дозвіллової діяльності молодших школярів полягає в розширенні та поглибленні їхніх знань, розвитку творчих задатків дітей. Розумно організоване дозвілля дає змогу збагатити духовний світ дитини, виховує естетичні смаки, стимулює розвиток здібностей, інтелекту, уяви, активізує пізнавальну і трудову діяльність дитини. У дозвілловій діяльності діти виявляють свої здібності у спілкуванні зі своїми друзями-однолітками, дорослими, у різних видах діяльності: грі, праці, відношенні до товаришів тощо. Організація дозвілля має дві проблеми: визначення вільного часу і раціональне заповнення його залежить від смаків, які вчителю необхідно виявити у дітей, спрямованості інтересів інших виховних завдань.

Основною метою курсу є професійна підготовка студентів до творчої осмисленої умілої організації дозвілля молодших школярів, правильного визначення вільного часу і раціонального заповнення його при формуванні всесторонньо і гармонійно розвиненої особистості.

Навчальний курс "Педагогіка сімейного виховання" відіграє важливу роль у професійній підготовці вчителя початкових класів. Саме він передбачає здійснити багатоаспектний перегляд проблем сімейного виховання в сучасному українському суспільстві. Мета вивчення курсу – сформувати знання студентів про основні особливості сімейного виховання, його проблем на сучасному етапі розвитку освіти. Зміст курсу покликаний сформувати у студентів арсенал непростих дозвіллових вмінь, які могли б проникнути у різні сфери життєдіяльності молодших школярів: заняття спортом, технічною творчістю, охорони природи, організації суспільно корисної праці, заняття у гуртках художньої самодіяльності і читання цікавих книг, перегляд та обговорення телефільмів, спектаклів, дитячих програм, відвідання музеїв, виставок, організація походів, прогулянок на природу тощо.

Завдання вивчення курсу: сформувати знання про суть та специфіку сімейного виховання; ознайомити студентів із особливостями психічного та розумового розвитку дітей; сформувати поняття про роль батьків і родини у житті і розвитку дітей; сформувати знання про педагогічну культуру батьків; вивчити потенційні можливості батьків у сімейному вихованні; сформувати знання про стиль виховання дітей в сім'ї; вивчити розмаїття методів сімейного виховання; сформувати уявлення про характер взаємостосунків і спілкування з дітьми; виробити вміння використовувати на практиці форми та методи сімейного виховання.

Значення сім'ї у вихованні дітей вагоме для суспільного розвитку загалом. Успішне виконання сім'єю своєї виховної функції є однією з умов прогресу суспільства. Протягом тисячоліть історії сімейне виховання змінювало свій зміст, мету, способи здійснення. В сучасному цивілізованому світі цінуються зовсім інші відносини до дитини, ніж це було в далеку давнину. Суспільство ставить до батьків вимоги піднесення педагогічною культурою. Водночас триває безкінечний природний експеримент доцільності і ефективності батьківського впливу на виховання дітей.

Програмою курсу "Педагогіка сімейного виховання" передбачено вивчення таких тем: "Історичні аспекти сімейного виховання", "Сімейна педагогіка і сімейне виховання", "Функції та взаємостосунки в сім'ї", "Виховний потенціал сім'ї", "Психолого-педагогічні основи сімейного виховання", "Соціальний та емоційний розвиток особистості" та ін.

На практичних заняттях широко практикували дискусії з вищезазначеної тематики, збори-диспути, засідання круглого столу, обговорення педагогічних ситуацій. Студенти готували реферати, повідомлення, виступи, анкети для батьків, складала поради, пам'ятки батькам, орієнтовну тематику батьківських зборів, школи для батьків, батьківського лекторію. На практичних заняттях майбутні вчителі, виступаючи в різних ролях (батьків, учителів), навчалися вирішувати складні проблеми сімейного виховання, готуючи себе до роботи з батьками учнів.

Ми переконані, що ефективність професійно-педагогічної готовності до роботи з молодшими школярами забезпечується педагогічно доцільною системою роботи, де значне місце займали інтерактивні та проектні технології: дискусії, педагогічні ігри, рольові ігри.

Активна участь студентів на практичних заняттях давала можливість їм сформувати систему мобільних спеціальних знань, умінь, навичок у роботі з батьками; більше усвідомити значущість роботи з батьками молодших школярів, підвищити пізнавальну активність та професійний інтерес до такого виду діяльності.

Однак практика нашої роботи дозволяє зауважити, що в умовах класичного університету все таки переважає теоретична професійна підготовка студентів. Для оптимального практичного спрямування засвоєння вищезазначеного курсу, відтак підвищення рівня готовності майбутнього вчителя до роботи з молодшими школярами, вважаємо доцільним передбачити систему лабораторних занять.

З метою підвищення ефективності процесу професійної готовності майбутнього вчителя до роботи з батьками вважаємо необхідним передбачення конкретних завдань із проведення роботи з батьками під час проходження педагогічної практики, посилення міжпредметних зв'язків, забезпечення неперервності та систематичності включення студентів до роботи з батьками молодших школярів, спілкування з ними.

Висновки. Професійна готовність студентів до роботи з батьками є важливою інтерактивною особистісною якістю, що акумулює мотиваційний, змістовий, організаційно-процесуальний компонент.

Ми розглянули педагогічний потенціал курсів "Педагогіка сімейного виховання", "Дозвілєва діяльність" у забезпеченні змістового компоненту. Однак вважаємо, що всі дисципліни навчального плану спеціальності "Початкове навчання" мають достатній потенціал у формуванні професійної готовності майбутнього педагога до роботи з батьками. Це і є перспективою подальших досліджень з акцентом на значущості виділених компонентів досліджуваного поняття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Вербицький В. Соціально-педагогічна концепція екологічної освіти "Сім'я – дошкільна установа – школа – позашкільний та вищі навчальні заклади" / В. Вербицький // Початкова школа. – № 6. – 2007. – 71 с.
2. Корнієнко С. Батьківські збори / С. Корнієнко // Початкова школа. – № 11. – 2005. – С. 50–53.
3. Мелешко В. Особливості формування навчально-виховного середовища у сільській школі / В. Мелешко // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. – Умань, 2006. – Вип. 15. – С. 68–75.
4. Савченко О. Я. Сімейне виховання. Молодші школярі / О. Я. Савченко. – К. : Рад. школа, 1979. – 141 с.
5. Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка / В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. школа, 1978. – 263 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Verbyts'kyi V. Sotsial'no-pedagogichna kontseptsiiia ekologichnoi osvity "Sim'ia – doshkil'na ustanova – shkola – pozashkil'nyi ta vyshchii navchal'ni zaklady" [Social Pedagogical Conception of the Ecological Education "Family – Preschool Institution – School – After School and Higher Educational Institutions"] / Pochatkova shkola [Primary School]. – № 6. – 2007. – 13 s.
2. Kornienko S. Batkivs'ki zbory [Parents' Meeting] / Pochatkova shkola [Primary School]. – № 11. – 2005. – S. 50–53.
3. Meleshko V. Osoblyvosti formuvannia navchal'no-vykhovnogo seredovyshchia u sil'skii shkoli [Peculiarities of the Educational Environment in the Village School] / V. Meleshko. – Uman', 2006. – Vyp. 15. – S. 68–75.
4. Savchenko O. Ya Simeine vykhovannia. Molodshi shkoliari [Family Upbringing. Younger Schoolchildren] / O. Ya. Savchenko. – K. : Rad. shkola, 1979. – 141 s.
5. Sukhomlyns'kyi V. O Batkivs'ka pedagogika [Parents' Pedagogy] / V. O. Sukhomlyns'kyi. – K. : Rad. shkola, 1978. – 263 s.

Матеріал надійшов до редакції 13.03. 2012 р.

Гончарук О. В. Аспекти формирования профессионально-педагогической готовности студентов к работе с родителями младших школьников.

В статье рассматриваются вопросы влияния профессионально ориентированных дисциплин на подготовку будущего учителя начальных классов к работе с родителями. Дисциплины "Педагогика семейного воспитания", "Деятельность на досуге" учебного плана специальности "Начальная учеба" имеют достаточный потенциал в формировании профессиональной готовности будущего педагога к работе с родителями. Выявлено, что профессиональная готовность студентов к работе с родителями является важным интерактивным личностным качеством.

Goncharuk O. V. Aspects of Forming the Students' Professionally-Pedagogical Readiness to the Work with Parents of Junior Schoolchildren.

The article considers the questions concerning the influence of professionally-oriented disciplines on the preparation of a would-to-be teacher of primary classes to the work with parents. Disciplines "Pedagogy of Family Upbringing", "Leisure Activity" of the school curriculum "Primary Education" have the sufficient potential in forming a future teacher's professional readiness to the work with parents. It is determined that the students' professional readiness to the work with parents is the important interactive personal quality.